

ÚJ UTAK A KUTATÁSÉRTÉKELÉSBEN

NEW DIRECTIONS IN RESEARCH ASSESSMENT

Balla Andrea¹, Solymosi Katalin², Csuka Gyöngyi³

¹PhD, titkárságvezető, MTA Titkársága Főtitkári és Főtitkárhelyettesi Titkárság, Budapest
balla.andrea@titkarsag.mta.hu

²PhD, adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Növényszervezetani Tanszék, Budapest
katalin.solymosi@ttk.elte.hu

³PhD, vezető szakértő, MTA Titkársága Főtitkári és Főtitkárhelyettesi Titkárság, Budapest
csuka.gyongyi@titkarsag.mta.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatók és a kutatás értékelése rutinszerűvé vált, sajnos azonban egyre kevésbé jellemzi a kiegyensúlyozott, elsősorban a minőségi (kvalitatív) értékelésre alapozott és a mennyiségi szci-entometriai mutatók által felelősen megtámogatott szakértői értékelés (peer review). Azok az eljárások, amelyeket több évtizede a kutatás minőségének jellemzésére és javítására terveztek (impaktfaktor, h-index stb.), a tudományos teljesítmény értékelésében való helytelen használatuk révén káros hatással vannak a tudományos ökoszisztéma működésére. A korszerű kutatásértékelési gyakorlatok fenntartása és az *open access* modellen alapuló folyóiratok fokozatos térhódítása mentén megjelenő, megkérdőjelezhető publikációs eljárások és szokások, valamint torzító jelenségek elleni fellépés miatt is szükségessé vált a kutatásértékelési eljárások reformja, amely nélkül a kutatások minősége, integritása és sokszínűsége veszélyeztetve van. Az elmúlt évtizedben számos nagy horderejű kiáltvány és alapelv született a kutatásértékeléssel kapcsolatos problémák kezelésére, amelyek jelentőségét és tartalmát röviden ismertetjük a jelen cikkben.

ABSTRACT

The evaluation of researchers and research has become routine, but unfortunately it is less and less characterized by a balanced peer review, based primarily on qualitative evaluation and supported by the responsible use of quantitative scientometric indicators. Procedures that have been designed for decades to characterize and improve the quality of research (impact factor, h-index, etc.) have a detrimental impact on the functioning of the scientific ecosystem through their misuse in the assessment of scientific performance. The need to maintain modern research assessment practices and to address questionable publication practices and habits, as well as distortions, arising from the gradual proliferation of journals based on the gold open access model, has also made it necessary to reform research assessment procedures, without which the quality, *integrity* and diversity of research is compromised. Over the past decade, a number of high-profile manifestos and principles have been developed to address the problems of research evaluation, the significance and content of which are briefly described in this article.

Kulcsszavak: kutatásértékelési reform, minőségi és mennyiségi értékelés, kutatói készségek, DORA, Leideni kiáltvány, CoARA

Keywords: research assessment reform, qualitative and quantitative assessment, researcher competences, DORA, Leiden Manifesto, CoARA

„Nobody wins, unless everybody wins.”

Margaret Heffernan

A tudományos kutatások értékelése összetett kérdés, hiszen az alap- és alkalmazott kutatásokból, valamint az ezekből származó innovációkból születő tudományos eredmények általában egy bonyolult és hosszú folyamat során jönnek létre, melynek előzményei és következményei egyaránt vannak. Az elmúlt évtizedekben a kutatás-fejlesztésbe való globális beruházások jelentős növekedése, valamint az alapfinanszírozás irányából a projektalapú finanszírozásra való áttérés erősítette az elszámoltathatóságra való törekvést, de ezzel együtt a túlzó eredményszemlélet kultúráját is. A világ nagy részében dominánssá vált és rutinszerűen alkalmazott mérőszámok (például: impaktfaktor, h-index) felgyorsították az elfoglalt bírálók és értékelők munkáját, de sajnos szinte kizárólag a publikációs teljesítmény alapján jellemzik a kutatókat, ami kialakította a káros „publikálj vagy pusztulj” (publish or perish) gyakorlatot, túlzottan a mennyiségre helyezve a hangsúlyt a minőség helyett, sok esetben a kutatási értékkel, hatással és egyéni teljesítménnyel szemben előnyben részesítve egy adott folyóirat rangját jelző számokat.

Jelentősen megnőtt a kutatási rendszerre, a kutatókra, a kutatóintézetekre és felsőoktatási intézményekre nehezedő nyomás. A tudományfinanszírozók, a kormányok és tudománypolitikai döntéshozók, a kutatási tevékenységet folytató intézmények és a kiadói ipar egyre növekvő elvárásainak való megfelelés, a verseny és a nemzetközi együttműködések erősödése, a tudománykommunikáció és a publikációkhoz való nyílt hozzáférés (open access) gyors fejlődésének nyomása alatt a kutatások mint közjavak optimalizálása, a kutatásra szánt források jobb felhasználása és a nyílt tudomány (open science) lehetőségének megteremtése részben megvalósultak, azonban számos negatív jelenség, torzító hatás, valamint nem etikus eljárás is kialakult.

Mindezen körülmények között – a korszerű kutatásértékelési gyakorlatok fenntartása és a torzító jelenségek elleni fellépés miatt – szükségessé vált a kutatásértékelési eljárások reformja, amely nélkül a kutatások minősége, integritása és sokszínűsége veszélyeztetve van, a tudomány pozitív hatása, adott esetben pozitív társadalmi megítélése is csökken.

Napjainkra, ahogy azt a Global Young Academy (GYA), az InterAcademy Partnership (IAP) és az International Science Council (ISC) 2023 májusában megjelent, számos követendő példát bemutató tanulmányában¹ is olvashatjuk (GYA-IAP-ISC Scoping Group, 2023), egyre nagyobb a támogatottsága a „felelős kutatásértékelésnek” és a „szcientometriai mérőszámok felelős használatának”.

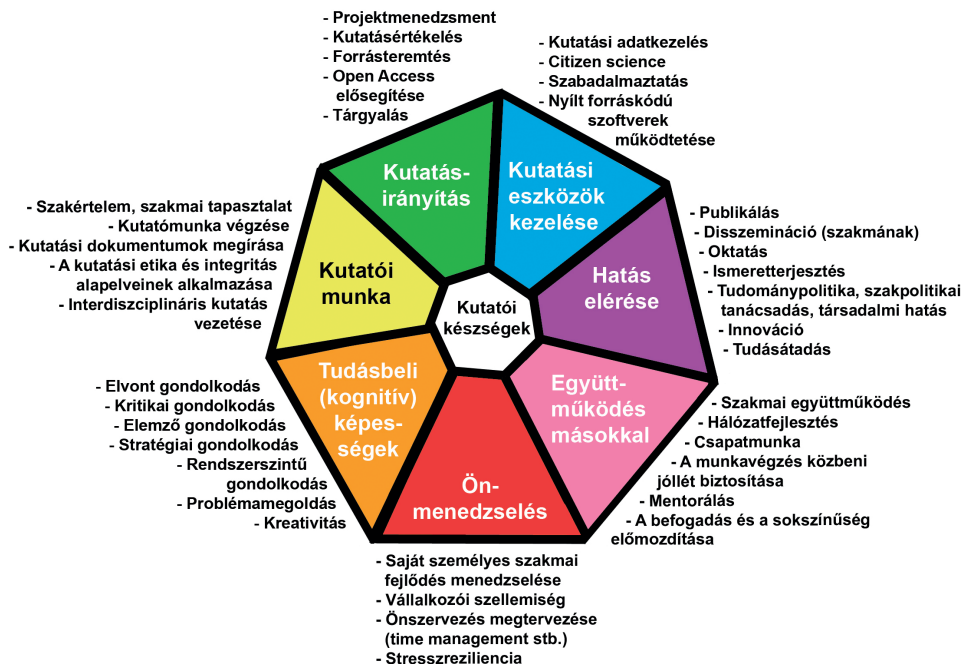
A REFORM SZÜKSÉGESSÉGÉNEK OKAI – A KUTATÓI MUNKA SOKSZÍNŰSÉGE

A lokális, illetve globális társadalmi, kulturális, gazdasági, egészségügyi, illetve környezetvédelmi kihívások megoldásához sürgető szükség van mind alap- és alkalmazott kutatásokra, mind pedig az ezekből születő innovációk megvalósítására. Mindehhez megfelelő finanszírozás és infrastruktúra, az ezeket elvégző kutatói műhelyek is kellenek, a tudományos eredményeket pedig szélesebb körben is fontos kommunikálni. A kutatók tudományos munkájuk mellett cikkeket bírálják, kutatói utánpótlást nevelnek, egy részük aktív az egyetemi oktatásban, az intézményi adminisztrációban, a tudománypolitikában vagy a politikai döntéshozók felé történő tudományos igényű szaktanácsadási munkákban is. Látható tehát, hogy a tudományos és innovációs ökoszisztéma megfelelő és hatékony működtetéséhez sokféle tevékenységet végző szereplőre és az ő együttműködésükre van szükség (*1. ábra*).

Ezen készségek egyaránt fontosak, egymással részben összefüggnek, nagy részük azonban nem mutatkozik meg közvetlenül a tudományos publikációkban. Természetesen a kutatók többsége nem egyformán hatékony mindegyik területen. Ugyanakkor a kutatócsoportok együttműködése során kifejezetten előny lehet egy-egy készség magas szintű ismerete, és fontos, hogy a kutatók folyamatosan képezzék és fejlesszék magukat ezeken a területeken.

Az intézmények működése és a kutatócsoportok finanszírozása során az alapfinanszírozás helyett egyre inkább előtérbe kerülő projektalapú finanszírozás kiélezte a versenyt a kutatók, kutatócsoportok és intézmények között. A kormányok és tudományfinanszírozók döntéshozóinak nincs könnyű dolguk, amikor intézményi jelentések, pályázati anyagok és pályázói önéletrajzok alapján kell megítélniük, hogy a kutatásra fordított pénz hol fog feltehetően a legjobban hasznosulni.

¹ A Global Young Academy (GYA), az InterAcademy Partnership (IAP) és az International Science Council (ISC) 2021-ben közös erővel nemzetközi felmérést készített a különböző kutatási kultúrákban és rendszerekben fellelhető kutatásértékelési kihívásokról, vitákról és fejleményekről, és megvizsgálták saját szerepüket is a tekintetben, hogy hogyan tudnának hatékonyan részt venni a kutatásértékelés új trendjeinek alakításában és népszerűsítésében.

1. ábra. A kutatási, fejlesztési és innovációs ökoszisztéma működése szempontjából fontos kutatói készségek és képességek összefoglaló ábrája az Európai Bizottság *Európai Kompetenciakeret Kutatóknak* (European Competence Framework for Researchers – EC, 2022) című ábrája alapján (fordította: Solymosi Katalin)

Többen felismerték, hogy az egyszerűsített indikátorokon alapuló, szűk látókörű értékelések nem tudják garantálni a kutatás minőségét, hasznosságát, integritását és diverzitását, és hosszú távon károsak a K+F+I-ökoszisztémára nézve is, mert a kooperáció helyett sok esetben felesleges versengést generálnak. Ez a rendszer például a társadalmi hatás, hasznosulás és alkalmazott kutatások érvényre juttatása helyett a tudományos publikációk maximalizálására készíti a kutatókat, bizonyos esetekben akár nem megfelelő vagy nem etikus eszközök révén (predátor folyóiratokban való publikálás, nem megérdemelt szerzőség, felaprózott cikkek, nem igazságos szerzői sorrend stb.). A fenti rendszer azoknak kedvez, akik kiterjedt kapcsolati hálójával rendelkeznek, már korábban elismertek (ismerőseik vagy ők maguk rangos folyóiratok szerkesztőbizottságának tagjai), és vezető pozícióban vannak. A nem megfelelő indikátorok használata, illetve az indikátorok nem megfelelő használata is számos tudományterületen a lokális témákkal vagy háttérterületekkel foglalkozók, a kisgyermekes kutatók, a specialisták, illetve az egy-egy módszerben világszínvonalú tudással rendelkező kutatók háttérbe szorulásához vezet a generalista csoportvezetőkkel szemben, például akkor, amikor csak az első vagy utolsó szerző teljesítményét értékeli hangsúlyosan egy-egy

cikk kapcsán. A fentiek miatt csökken az innovációs ökoszisztéma diverzitása is, ami a felfedező kutatásoknak és az ipari hasznosulásokhoz szükséges kreativitásnak sem kedvez.

Nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a kiemelkedő kutatáshoz hozzátartozik a mentorálás, utánpótlás-nevelés, az adatok megosztása, a cikkek bírálatában és szerkesztésében vállalt feladatok és a hátrányos helyzetű tehetségek támogatása. A felsőoktatás szempontjából felmérhetetlen és visszafordíthatatlan károkat okoz az, ha pusztán számszerű, kumulatív publikációs teljesítmény alapján értékeljük és hasonlítjuk össze a kutatókat, továbbá nem vesszük figyelembe az oktatói munkával töltött időt. A Fiatal Kutatók Akadémiája 2021-es felmérése alapján a negyvenöt év alatti oktatóknak szignifikánsan kevesebb idejük jut kutatásra, mint a kutatóintézetben dolgozó kollégáiknak, annak ellenére, hogy átlagosan hetente három órával többet dolgoznak (Németh et al., 2022). A versengés és az ebből fakadó túlmunka emellett sokszor okoz stresszt, ezáltal negatívan hathat a kutatók lelki és testi egészségére is.

Fontos tehát belátni, hogy a tudományos ökoszisztéma megfelelő működtetéséhez, a predátor kiadványok és nem etikus szerzői gyakorlatok leküzdéséhez széles összefogásra van szükség, és arra, hogy a kutatók teljesítményértékelése során tágabb kontextusban és felelősen használt, szélesebb körű értékelési szempontokat vezessenek be. Az előbbi megalapozása céljából az IAP 2022-ben tanulmányt közölt a predátor folyóiratok (és konferenciák) elleni lehetséges lépésekről *Combating Predatory Academic Journals and Conferences* címmel, amelyben két év munkával, részletes felmérést végezve, fogalmazták meg szakértők javaslataikat annak érdekében, hogy vissza lehessen szorítani a predátor folyóiratokat (IAP, 2022b). Ami a kutatásértékelés reformját illeti, az elmúlt évtizedben több európai és globális mozgalom indult, és ezek hatására került bevezetésre több ország kutatásfinanszírozói és 2024-től az Európai Kutatási Tanács (European Research Council) pályázataiban is a narratív önéletrajzok használata. Ezekben az önéletrajzokban a kvantitatív mutatók helyett lehetőség van az életpálya egyéb jellemzői (például ipari vagy gyermeknevelési célú karriermegszakítások) és a szélesebb körű kutatói készségek és tapasztalatok bemutatására is.

A KUTATÁSÉRTÉKELÉS REFORMJA – A REFORMÚT

A GYA-IAP-ISC által 2023 májusában közreadott tanulmány rávilágít arra, hogy a kutatásértékelési kritériumokban bekövetkező változás, amely számos minőségbeli intézkedést tartalmaz, akkor lesz sikeres, ha választ tud adni a következő kihívásokra és folyamatosan felmerülő kérdésekre is (GYA-IAP-ISC Scoping Group, 2023):

- a misszióvezérelt és interdiszciplináris, közvetlen társadalmi hatást kifejtő kutatások irányába történő elmozdulás nem kisebbítheti az alap- és alkalmazott kutatások fontosságát, a kutatások „értékének” árnyaltabb értelmezésére van szükség;
- a kutatásértékelés során használt terminológia (például: alap- és alkalmazott kutatás fogalma, impakt, kiválóság, minőség, hatékonyság stb.) nem hasonlóan értelmezett minden szereplő által a földrajzi, szakterületi, a kutatói karrier szakaszbeli és a nemek viszonylatában;
- a kvalitatív értékelés, akárcsak a tisztán mennyiségi mérőszámok alapján végzett értékelés tökéletlen, annak transzparenciája megkérdőjelezhető;
- a kutatásértékelési reformról szóló viták összetettek és nem binárisak (a célnak megfelelően kiválasztott mennyiségi mutatókkal felelősen megalapozott szakértői értékelést hirdetik; a vita nem a „mennyiségi szemben minőségi” értékelési kritériumok választásán van);
- a reform akkor működik, ha az újítások minden résztvevő számára komfortosak és kivitelezhetőek.

Az elmúlt évtizedben számos nagy horderejű kiáltvány és alapelv született a kutatásértékeléssel kapcsolatos kihívások kezelésére, mint például a 2012-es San Franciscó-i *Nyilatkozat a kutatás értékeléséről* (*Declaration on Research Assessment, DORA* [2012]), a *Leideni kiáltvány a kutatási mérőszámokról* (Hicks et al., 2015), a hongkongi alapelvek (Moher et al., 2020), a kutatómenedzsment-társaságok nemzetközi hálózata által létrehozott *SCOPE²-alapelvek*, a brit finanszírozó szervek által megrendelt *The Metric Tide* és a *Harnessing the Metric Tide* jelentések stb. Ezek a tisztán mennyiségi mérőszámoktól a kvantitatív és kvalitatív értékelés szélesebb skálája felé mozdulnak el, hogy a kutatók egyaránt számot adhassanak kutatásaik gazdasági, társadalmi, kulturális, környezeti és politikai hatásairól, valamint a kutatást támogató készségeikről. Valójában legalább egy tucat különböző alapelv és ajánlás létezik, amelyek a politikai döntéshozókat, a finanszírozókat és az intézményvezetőket arra ösztönzik, hogy az alkalmazott kutatásértékelési rendszereikkel minimalizálják a tudományt érhető károkat (*Nature Editorial*, 2022).

A fent említett kezdeményezések közül a 2012-es San Franciscó-i *Nyilatkozat a kutatás értékeléséről* (DORA) a legaktívabb globális kezdeményezés. A dokumentum rendszerezte azokat a problémákat, amelyeket a folyóirat-alapú mutatók használata okoz az egyes kutatók teljesítményének értékelésében, és tizennyolc ajánlást fogalmazott meg a kutatásértékelés javítására. A DORA kategorikusan

² Kezdd (Start) azzal, hogy mit tartasz értéknek, vedd figyelembe a kontextust (Context), az értékelési lehetőségeket (Options), utána teszteld alaposan (Probe), majd értékeld ki az értékelési rendszeredet (Evaluate).

ellenzi a folyóirat-alapú (impaktfaktor) mérőszámok használatát a kutatók által teremtett érték mérése, illetve a kutatók alkalmazása, előléptetése vagy finanszírozása során. Mindezekhez társul a 2024-ig futó *A kutatás értékelését elősegítő eszközök* (*Tools to Advance Research Assessment*, TARA) (DORA, n. d.) projekt, amelynek célja, hogy elősegítse az értékelési reformra vonatkozó új elvek és eljárások kiteljesedését, és gyakorlati útmutatókat szolgáltasson, hogy a kutatásértékelési reform kritériumait és normáit a tudományos ökoszisztéma szereplői azonosíthassák, megértsék, és láthatóvá tehessek.

2015-ben a *Nature* áprilisi számában megjelent – a szcientometriával, társadalomtudománnyal és kutatásfinanszírozással foglalkozó szakértők által jegyzett – *Leideni kiáltványban* (Hicks et al., 2015) a szerzők a DORA-ban bemutatott elveket bővítették ki tíz alapelvvel, mert aggasztónak tartották, hogy a kutatásértékelési eljárásokban a mérőszámokra való túlzó támaszkodás rutinszerűvé vált, ami befolyásolta a tágabb tudományos közösséget mind értékelőként, mind értékeltként. A kiáltvány gyakorlatias és cselekvésorientált ajánlásokat tartalmaz a kutatásértékelésében részt vevők – akár az értékelők, akár az értékelték, akár a kutatás mérőszámainak és mutatóinak megtervezéséért és alkalmazásáért felelős szakértők – számára.

A kutatásértékelés reformjáról szóló *Coalition for Advancing Research Assessment*³ (CoARA) megállapodás 2022-ben született. Ez a DORA, a *Leideni kiáltvány* és a *Metric Tide* elveire épülő kezdeményezés talán az eddigi legreményteljesebb jele a valódi változásnak. Amint arról a *Nature* (Nature Editorial, 2022) is beszámolt, negyven országból több mint 350 szervezet egyesítette tapasztalatait és javaslatait, hogy mintamegállapodást dolgozzon ki befogadóbb és felelősségteljesebb kutatásértékelési rendszerek létrehozására. Cikkünk írásának időpontjáig több mint hatszáz szervezet írta alá az egyezményt. A négy éve készülő javaslatcsomag elsősorban az Európai Egyetemi Szövetség (European University Association, EUA) és a Science Europe (SE) munkája. A CoARA-megállapodást az Európai Bizottság is messzemenőig támogatja, és az a cél, hogy mint „reformút” világméretűvé váljon.

Ami miatt ez a megállapodás több mint egy újabb jobbító szándékú nyilatkozat, az az, hogy az aláírók elkötelezik magukat egy olyan kutatásértékelési gyakorlat létrehozása mellett, amelyben bizonyos időkeretek (1–5 év) között számbevezik és ellenőrzik saját vállalásaik teljesülését. A tagok különböző témájú munkacsoportok munkájában vehetnek részt, illetve közgyűlésen találkoznak, hogy áttekintsék az elért eredményeket, és hogy megosszák egymással tapasztalataikat. A megállapodás a kutatásértékelési folyamat eltérő szintjeire, tehát az intézményekre, az egyes kutatókra és magára a kutatásra (például egy kutatási tervre vagy annak megvalósítására) egyaránt összpontosít. Az egyes kategóriák

³ Koalíció a Tudományértékelés Előmozdításáért.

szinte biztosan különböző típusú intézkedéseket és megközelítéseket igényelnek, és ezek országonként is eltérőek lehetnek. Nem az a cél, hogy egységes kutatási értékelési módszer jöjjön létre, hanem az, hogy olyan kutatásértékelési alapelveket fogalmazzanak meg, amelyekkel mindenki egyetérthet. Azonban az egyes intézmények és döntéshozók alkalmazásukkor az értékelés során autonóm módon járhatnak el, mind a vállalások, mind a prioritások (hangsúlyok) szempontjából. Az értékeléseknek igazságosnak kell lenniük, a döntések indoklásának pedig átláthatónak. Ha a kritérium a kiválóság, akkor ezt nem szabad szűk körű mutatókra korlátozni (mint például a korábban elnyert támogatások vagy a magas impaktfaktorú folyóiratokban megjelent publikációk).

Az aláírók egyben azt is vállalják, hogy humán tőke- és pénzforrásokat biztosítanak a kutatásértékelés javítására, új értékelési kritériumok és eszközök kidolgozására, valamint a kutatásértékeléssel kapcsolatos tudatosság növelésére és képzésre (például a szakértői értékelők vagy a kutatási projektre pályázók számára).

Jelenleg kilenc magyar intézmény írta alá a CoARA-megállapodást,⁴ amely keretében az aláíró tagok a kutatásértékelési rendszerük reformját tíz kötelezettségvállalás mentén tervezik.

A CoARA-megállapodás négy fő kötelezettségvállalása

1. A kutatáshoz való hozzájárulások és a kutatói pálya sokféleségének elismerése a kutatás igényeinek és jellegének megfelelően.
2. A kutatás értékelésének elsősorban a minőségi (kvalitatív) értékelésre alapozása, amelyben a szakértői értékelés (peer review) központi szerepet játszik, és amelyet a mennyiségi (kvantitatív) mutatók *felelős használata* támogat.
3. A folyóirat- és publikációalapú mérőszámok, különösen az impaktfaktor és a Hirsch-index (h-index) nem megfelelő használatának elhagyása a kutatásértékelés során.
4. A kutatási intézmények vagy szervezetek rangsorolására alkalmazott metrikák használatának kerülése az egyéni kutatók és kutatási projektek értékelésében.

A fő CoARA-kötelezettségek megvalósulását támogató további vállalások

5. A vállalt szervezeti átalakításokhoz szükséges mértékig források hozzárendelése a kutatásértékelési reform megvalósításához.

⁴Magyar Tudományos Akadémia, Magyar Kutatói Hálózat, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Debreceni Egyetem, Magyar Rektori Konferencia, Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem (2023. novemberi adat), lásd URL1.

6. A kutatásértékelés kritériumainak, eszközeinek és folyamatainak áttekintése és folyamatos fejlesztése (kutatóhelyekre és intézményekre, valamint kutatókra és projektekre egyaránt).
7. A kutatásértékelés reformjának tudatosítása, átlátható kommunikáció, útmutatás és képzés biztosítása az értékelési kritériumokról és folyamatokról, valamint ezek használatáról (kutatók és értékelők részére egyaránt).
8. Tapasztalatok és bevált gyakorlatok cseréje a kölcsönös tanulás lehetővé tétele érdekében a CoARA-n belül és azon kívül.
9. Az alapelvek betartása és a kötelezettségvállalások végrehajtása terén elért eredmények kommunikációja.
10. A gyakorlatok, kritériumok és eszközök szilárd bizonyítékon alapuló, illetve a kutatásról szóló kutatások jelenlegi állása szerint történő értékelése, valamint az adatok nyílt hozzáférhetővé tétele a bizonyítékgyűjtés és további kutatások céljából.

A reform egyik meghatározó szereplője és kezdeményezője a Science Europe szervezet, amelynek a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) és az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (OTKA) alapító tagja volt, és amelyhez a kutatóhálózat elcsatolását követő három év szünet után az MTA 2022-ben mint kutatástámogató szervezet ismét csatlakozott. A SE számos felmérést készített tagjai körében, és munkacsoportokat, illetve fórumot működtet a CoARA-célok elérése érdekében. Mindezen tevékenységeket a szervezet honlapján elérhető állásfoglalások, helyzetértékelő dokumentumok, esettanulmányokat bemutató publikációk jelenítik meg. A CoARA-n belül 2023 nyara óta folyamatban van különböző munkacsoportok alulról szerveződő létrehozása, melyek révén az aláíró szervezetek képviselői a kutatásértékelés bizonyos területein aktívan együttműködhetnek egymással.

A DORA-, a *Leideni kiáltvány*-, a CoARA-kötelezettségvállalások céljait és hatályát, valamint az IAP-jelentés tudományos ökoszisztéma szereplői számára megfogalmazott javaslatait magyar nyelven az MTA honlapján elérhető *Javaslatok a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezelésére* című jelentés ismerteti (MTA, 2023).

A minőségi és mennyiségi mérőszámok a teljes kutatási ökoszisztémát át-szövik, ezért intézményi, nemzeti, regionális és globális szintű változást kell elérni. A kutatásértékelési reform sikerességéhez a folyamatban részt vevő minden szereplő (kormányzati szervek, tudományfinanszírozók, egyetemek, kutatóintézetek, kutatók, innovációban érdekelt aktorok stb.) kollektív, összehangolt együttműködésére van szükség (2. ábra). Nehézség, hogy a régió és a világ különböző részein a kutatásértékelési reform eltérő fázisban van, vagy teljesen hiányzik.

2. ábra. A CoARA sikerének kedvezményezettjei. A tudományos ökoszisztéma különböző szereplői, akik részt vesznek a kutatásértékelés reformjában (CoARA, 2022 nyomán a szerzők szerkesztése)

A Global Research Council (GRC) 2021. évi konferenciájának jelmondata, miszerint „a kutatásértékelés formálja a kutatási kultúrát”, és hatással van arra, hogy a kutatók hogyan végzik és terjesztik kutatásaik eredményét, az MTA számára is meghatározó szempont, hiszen a kutatásfinanszírozók által gondosan megtervezett pályázati és értékelési rendszer és annak alkalmazása hatással van a tudományos ökoszisztéma minden szereplőjére. Ezért a kutatások sokszínűségének biztosítására fokozott figyelmet szükséges szentelni.

A CoARA-egyezmény aláírójaként az MTA a következő terveket fogalmazta meg az elvek érvényesítésére:

- a CoARA-elvekhez igazodva a kutatók, kutatási projektek, valamint kutatóhelyek értékelési rendszerének folyamatos felülvizsgálata;
- mentorációs események szervezése az új értékelési eljárásokról és azok alkalmazásáról mind a pályázók, mind a bírálók számára (például a Fiatal Kutatók Akadémiája és az MTA Titkársága által szervezett események);
- részvétel CoARA-munkacsoportokban, nemzetközi szervezetek munkájában és tanácskozásain;
- bizottsági javaslat megfogalmazása a magyar tudományosság művelői és képviselői számára a megkérdőjelezhető kiadói gyakorlatot folytató folyóiratok-

ban megjelenő cikkek kezeléséről (lásd *Javaslatok a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezelésére* című jelentés [MTA, 2023]);

- a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) kialakíthatóak modern, szakterület-specifikus mutatók a kutatók, intézmények, folyóiratok különböző értékelési helyzetekben való, komplex, többfaktoros jellemzésére: az MTMT nyilvántart, összesít (mutatókat képez), és elvezet a teljes tartalomhoz;
- az MTMT-ben hamarosan lehetőség nyílik a kutatói életpálya egyes sajátságainak figyelembevételére (karriermegszakítás).

Margaret Heffernan mottóként idézett mondata („Nobody wins, unless everybody wins.”) találóan támasztja alá mindezen, a kutatásértékelési reformmal kapcsolatos törekvések jellegét, amely akkor tud sikeres lenni, ha a kutatási-fejlesztési és innovációs ökoszisztéma valamennyi szereplője inkluzív partnerségben működik együtt kialakításuk és alkalmazásuk során. A sikeres reform célja, hogy támogassa az értékes, a lokális, illetve globális társadalmi, kulturális, gazdasági, egészségügyi, illetve környezetvédelmi kihívások elvi megoldására és innovációra képes, sokoldalú kutatókat, kiváló kutatásokat és az optimalizált kutatásfinanszírozást. A CoARA-elvek megvalósulásával mind az érdemeik és kutatási ötleteik bemutatására képes kutatók, mind az ipar és a társadalom is nyer; remélhetően kevesebb frusztráció és várhatóan kevesebb megkérdőjelezhető publikációs gyakorlat, torzító hatás és ösztönző, valamint nem etikus eljárás alakul ki.

IRODALOM

- CoARA (2022): *Coalition for Advancing Research Assessment*. <https://coara.eu/>
- Curry, Stephen – Gadd, Elizabeth – Wilsdon, James (2022): *Harnessing the Metric Tide: Indicators, Infrastructures & Priorities for UK Responsible Research Assessment. Report*. London, UK: Research on Research Institute, DOI: 10.6084/m9.figshare.21701624.v2, https://rori.figshare.com/articles/report/Harnessing_the_Metric_Tide/21701624
- DORA (2012): *Declaration on Research Assessment*. <https://sfedora.org/about-dora/>
- DORA (n. d.): *Tools to Advance Research Assessment (TARA)*. <https://sfedora.org/project-tara/>
- EC (2022): European Commission Directorate-General for Research and Innovation – Almerud, Mikaela – Ricksten, Maria – O’Neill, Gareth et al.: *Knowledge Ecosystems in the New ERA – Using a Competence-Based Approach for Career Development in Academia and Beyond*. Publications Nunez, Lidia – De Coen, An (eds.) Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/150763>
- Global Research Council (GRC) (2021): *Responsible Research Assessment. Global Research Council (GRC) Conference Report 2021*. https://globalresearchcouncil.org/fileadmin/documents/GRC_Publications/GRC_RRA_Conference_Summary_Report.pdf
- GYA-IAP-ISC Scoping Group (2023): *The Future of Research Evaluation: A Synthesis of Current Debates and Developments*. Discussion Paper. DOI: 10.24948/2023.06, <https://globallyoungacademy.net/wp-content/uploads/2023/05/The-Future-of-Research-Evaluation.pdf>

- Hicks, Diana – Wouters, Paul – Waltman, Ludo et al. (2015): Bibliometrics: The Leiden Manifesto for Research Metrics. *Nature*, 520, 429–431. DOI: 10.1038/520429a, <https://www.nature.com/articles/520429a>
- IAP – The InterAcademy Partnership (2022a): *Combatting Predatory Academic Journals and Conferences*. (Summary Report in English). <https://www.interacademies.org/publication/predatory-practices-summary-English>
- IAP – The InterAcademy Partnership (2022b): *Combatting Predatory Academic Journals and Conferences*. (Project). <https://www.interacademies.org/project/predatorypublishing>
- Inorms (n. d.): *SCOPE Framework for Research Evaluation*. <https://inorms.net/scope-framework-for-research-evaluation/>
- MTA (2023): *Javaslatok a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezelésére – az MTA ajánlásai az új típusú publikációs visszaélésekkel kapcsolatban*. 2023. október 16. <https://tinyurl.com/tcmvsba6>
- Moher, David – Bouter, Lex – Kleinert, Sabine et al. (2020): The Hong Kong Principles for Assessing Researchers: Fostering Research Integrity. *PLOS Biology*, 18, 7, e3000737. DOI: 10.1371/journal.pbio.3000737, <https://journals.plos.org/plosbiology/article?id=10.1371/journal.pbio.3000737>
- Nature Editorial (2022): Support Europe’s Bold Vision for Responsible Research Assessment. *Nature*, 607, 7920, 636. DOI: 10.1038/d41586-022-02037-8, <https://www.nature.com/articles/d41586-022-02037-8>
- Németh Brigitta – Munkácsy Balázs – Vida Zsófia Viktória et al. (2022): *A fiatalok helyzete az akadémiai pályán. Fiatal Kutatók Kérdőív. Az FKA 2021-ben készült felmérésének eredményei*. Budapest: Fiatal Kutatók Akadémiája, DOI: 10.36820/fka.2022, ISBN 9786156448187, https://mta.hu/data/dokumentumok/egyeb_dokumentumok/2022/FKK2021.pdf
- Science Europe (2020): *Recommendations on Research Assessment Processes*. <https://www.scienceurope.org/media/3twjxim0/se-position-statement-research-assessment-processes.pdf>
- Wilsdon, James – Allen, Liz – Belfiore, Eleonora et al. (2015): *The Metric Tide: Report of the Independent Review of the Role of Metrics in Research Assessment and Management*. DOI: 10.13140/RG.2.1.4929.1363, ISBN 1902369273

URL1: <https://coara.eu/agreement/signatories/?category%5B0%5D=hungary#signatories>